

KOSTOJA BUXHETORE

AL TAX

E

PREMTIMEVE

ELEKTORALE DHE

QEVERISJEVE NË

2009 - 2021

Kostoja buxhetore e premtimeve elektorale të Qeverisë BERISHA 2 (2009-2013)

Nisur edhe nga prezantimi në Tabelën 21, ndër premtimet më të dukshme nga të dyja partitë e koalicionit qeverisës është ai për *punësimin*. Në fakt, nga statistikat zyrtare, por edhe nga analiza të thelluara të studiuesve që janë përdorur nga ne si referenca në këtë studim duket se përmbushja e premtimit për vende pune nuk ka arritur të kalojë nivelin sa 49% e premtimit të LSI apo sa 31 përqind e premtimit të PD.

Tab 21 Qeveria Berisha 2 - 2009 -2013

Nr.	– Fakti i premtimeve	Treguesit buxhetore, ekonomike e sociale
1	Premtimet per punesimin – 160 mije ^[1] dhe 100 mije ^[2]	Gjithsej 49 mije punesime shtese ^[3]
2	Premtimet per mbrojtjen dhe perkujdesjen sociale – 8 mld.	Gjithsej buxheti shtese 5.7 mld.Leke
3	Premtimet per bujqesine – 35 mld.	Gjithsej buxheti shtese 3.5 mld.Leke
4	Nuk do ketë pension në fshatra nën 100 dollarë	Masa e pensionit ne fshatra 80 US.D
5	Premtimet per pensionet – 14.7 mld. leke	Gjithsej buxheti shtese 7.4 mld.Leke
6	Investimet e huaja dhe ekonomia – 2.8 mld. Euro	Gjithsej kontributi buxhetor 4 mld.Leke
7	Heqje/ulje taksash	Rezultati te ardhura 20 mld. Leke
8	Premtimet per arsimin – 30 mld. Leke	Gjithsej buxheti shtese 8.6 mld.Leke
9	Premtimet per infrastrukturen rrugore – 140 mld. Leke	Gjithsej buxheti shtese 180 mld.Leke
	Premtimet per energjine, UK – 20 mld. Leke	Gjithsej buxheti shtese 1.5 mld.Leke
	<i>SHPENZIME BUXHETI</i>	<i>- 212.2 mld. Leke (130 mld. Leke TR-DR)</i>
	<i>TE HYRA BUXHETI</i>	<i>+ 30 mld. Leke</i>
	<i>REZULTATI</i>	<i>- 182.2 mld. Leke</i>

[1] Premtimet e PD

[2] Premtimet LSI

[3] <http://www.ippm.al/wp-content/uploads/2017/06/Raporti-i-Tregut-t%C3%AB-Pun%C3%ABs-Final.pdf>

Premtimet për *mbrojtjen dhe përkujdesjen sociale* megjithëse kanë zënë vend të madh në programet e qeverisë ato nuk i kanë kushtuar buxhetit 4 vjeçar më shumë se 70 përqind e koston së premtuar.

Premtimet për *bujqësinë*, si një sektor që merr vëmendje të shtuar në fushatë zgjedhore edhe pse është premtuar të shpenzohen deri 35 miliardë lekë shtesë, në fakt nuk ka arritur të alokohen burime shtesë më shumë se 10% e shumës së premtuar.

Premtimi tjetër shumë specifik lidhur me *nivelin e pensioneve në fshatra* është i papërbushur, pasi është realizuar në 4 vite deri në nivelin 80 përqind të premtimit që dhanë partitë e koalicionit. Mospërbushje kanë edhe premtimet për rritjen e *pensionit në përgjithësi*. Ndërsa u premtua të shtohet buxheti në funksion të rritjes deri në nivelin e 14.7 miliard lekëve, fakt mbeti se buxheti për 4 vite nuk alokoi dot më shumë se 7.4 miliardë lekë shtesë.

Premtimet për arsimin kanë një vend mjaft të madh në premtimet e partive, por nëse krahasojmë vlerën e premtuar të buxhetit (30 miliard lekë) me alokimet shtesë faktike që janë bërë në 4 vite, rezulton se vetëm 29 përqind e premtimeve janë mbuluar nga buxheti me fondet e investuara nga qeveria.

Premtimet për infrastrukturën rrugore zënë një hapësirë në fondet e premtuara të buxhetit për më shumë se 47 përqind të gjithë fondit 4 vjeçar (294.1 miliard lekë) për investime publike. Vendin kryesor në gjithë këtë vlerë të premtuar e mban rruga e Kombit, që në kohëzgjatjen e saj mbi 10 vjeçare ka konsumuar 130 miliard lekë. Nisur nga fakti se shpenzimet kapitale të buxhetit tonë nuk shkojnë më shumë se 70 miliard lekë në vitin më kulmor, ky premtim ka qenë më i madhi në historinë e zgjedhjeve që po analizojmë. Nëse shikojmë nivelin faktik të fondeve shtesë të alokuara nisur nga premtimet e dhëna, përbushja me fonde është tejkaluar me 40 miliard lekë. Kjo faturë buxhetore në këto nivele ndikoi në mënyrë direkte në shtimin e borxhit publik me 5.16 përqind.

Premtimet për ujësjellësa dhe rrjetin e kanalizimeve llogaritet të zënë një vlerë jo të vogël në premtimet zgjedhore të partive të koalicionit (20 miliard lekë). Në fakt nga krahasimi me alokimet e buxhetit për këtë sektor shikohet se nuk është përbushur më shumë se 7.5 përqind e vlerës së premtuar.

Në aspektin e optimizimit të ekonomisë, premtimi më i përgjithshëm por me mjaft peshë për rritjen e *investimeve të huaja në ekonominë* e vendit duket se nuk ka arritur të jetë më shumë se 2.8 miliard Euro në 4 vitet e qeverisjes së PD dhe LSI. Por, llogaritjet tona tregojnë se ka patur një kontribut prej 4 miliard lekë nëpërmjet arkëtimit të taksave të konsumit, si dhe tatimit mbi të ardhurat, përfshirë edhe taksat kombëtare dhe ato vendore.

Politika fiskale e premtuar ka dhënë një efekt shtesë në të ardhurat e buxhetit me 20 miliard lekë. Ky kontribut vjen më së shumti nga efektet e taksave nacionale (15 miliard lekë), kontributet e sigurimeve (10.2 miliard lekë), si dhe tatimit mbi të ardhurat personale (2.8 mld. Lekë). Por nga ana tjetër, edhe pse janë bërë përjashtime për TVSH ato nuk kanë dhënë efektet e pritshme pasi efekti është vetëm 1.9 miliard lekë, por që më së shumti është ndikim nga rritja e konsumit nga investimet. Po kështu edhe tatim fitimi ka një ndikim negativ me minus 2 miliard lekë. Po të përfshijmë në analizën e fakteve të buxhetit edhe diskutimin lidhur me ndikimin e taksës së sheshtë vlen të thuhet se ndikimi i saj është i pakët ndër gjithë nevojat që ka patur buxheti për të ardhura. Në tërësi, taksë e sheshtë ka dhënë një efekt rezultatant (\pm) me jo më shumë se 800 milionë lekë. Kjo qeverisje nuk arriti dot të përbushte premtimet lidhur me luftën ndaj informalitetit dhe kjo politikë bashkë me antikorrupsionin mbeti sfidë që nuk u adresua dot sipas premtimeve të dhëna edhe pse treguesit janë më të ulët se pasardhësit¹.

¹ <https://tradingeconomics.com/albania/corruption-index>

Një premtim përmbushet nëse ekziston një veprim ose rezultat që i korrespondon veprimit. Vlerësimet e specifikave për premtimet janë mjaft të drejtpërdrejta, pasi ato përshkruajnë saktësisht se çfarë duhet të shikojmë për ta analizuar. Ndërkohë, lidhur me premtimet e paqarta, si dhe ato të përgjithshme edhe pse mund të kenë një fokus grup nuk mundet dot të jenë të matshme dhe të besueshme, nëse ato mund të përmbushen me më shumë se një mënyrë apo me një kompleksitet veprimesh.

Ne e dimë që marrëveshjet e koalicionit në përgjithësi ofrojnë kontroll reciprok ndaj palëve bashkëpunuese dhe se një kontroll i tillë ndihmon për të siguruar që marrëveshjet e koalicionit janë në rrugën e realizimit të tyre. Kjo tregohet, për shembull, në mënyrën se si premtimet që mbështeten në marrëveshjet e koalicionit paszgjedhor kanë më shumë të ngjarë të përmbushen.

Analiza gjithashtu thekson se si premtimet për të cilat partitë e koalicionit bien dakord nuk kanë fatin që gjithmonë të përmbushen në krahasim me premtimet e tjera, pasi varet edhe nga mënyra se si janë kompozuar premtimet që në hartimin e tyre. Për më tepër, në rastin kur mungojnë marrëveshje parazgjedhore (Qeveria 2009-2013) midis partive të koalicionit duket se këto marrëveshje duhet të shihen jo domosdoshmërisht si përcaktuese potenciale dhe të rëndësishme të politikës për të ardhmen, por vetëm si një politikë që më së shumti ka afatin e skadencës brenda një mandati. Një arsye kryesore është filozofia politike që bie në koalicion secila parti, si dhe e kaluara politike e secilës prej tyre.

Kostoja buxhetore e premtimeve elektorale të Qeverisë RAMA 1 (2013-2017)

Nga analiza jonë bazuar mbi studime të thelluara nga burime të ndryshme, të referuara në premtimet analitike, shihet se përrmbushja e premtimit për punësimin nuk ka arritur të kalojë nivelin e 66% të premtimit të PS apo sa 88 përqind e premtimit të LSI (shih Tabela 24).

Tab.24 Qeveria "Rama I" - 2013-2017

1	- Fakti i premtimeve	Treguesit buxhetore, ekonomike e sociale
2	Premtimet për punësimin – 300 mijë ^[1] dhe 175 mijë ^[2]	Gjithsej 198 mijë punësime shtese ^[3]
3	Premtimet për mbrojtjen dhe perkujdesjen sociale –10 mld.	Gjithsej buxheti shtese 9.5 mld.Leke
4	Premtimet për bujqesine – 34 mld.	Gjithsej buxheti shtese 8.5 mld.Leke
5	Premtimet për pensionet – 13.5 mld. leke	Gjithsej buxheti shtese 9.5 mld.Leke
6	Investimet e huaja dhe ekonomia – 3.6 mld. Euro	Gjithsej kontributi buxhetor 7.5 mld.Leke
7	Premtimet për shendetesine – 29 mld. Leke (LSI)	Gjithsej kontributi buxhetor 5.7 mld.Leke
8	Heqje/ulje taksash	Rezultati te ardhura 63 mld. Leke
9	Premtimet për arsimin – 14.5 mld. Leke	Gjithsej buxheti shtese 1.6 mld.Leke
10	Premtimet për infrastrukturen rrugore – 75 mld. Leke	Gjithsej buxheti shtese 29 mld.Leke
11	Premtimet për energjinë, UK – 15 mld. Leke	Gjithsej buxheti shtese 17.2 mld.Leke
	<i>SHPENZIME BUXHETI</i>	<i>- 88.5 mld. Leke</i>
	<i>TE HYRA BUXHETI</i>	<i>+ 63 mld. Leke</i>
	<i>REZULTATI</i>	<i>- 25.5 mld. Leke</i>

[1] Premtimet e PS

[2] Premtimet e LSI

[3] <http://www.instat.gov.al/media/4155/shqiperia-ne-shifra-2017.pdf>

Premtimet për mbrojtjen dhe perkujdesjen sociale kanë zënë vend të madh në programet e qeverisë dhe janë ndër premtimet që i kanë kushtuar buxhetit 4 vjeçar 51% përqind të koston së premtuar.

Premtimet për bujqësinë, si një sektor që mori shumë premtime dhe vëmendje në fushatën zgjedhore edhe pse është premtuar të shpenzohen më shumë se 34 miliardë lekë shtesë ka përfituar burime shtesë sa 25% e shumës së premtuar.

Mospërbushje nga buxheti ka edhe premtimi për rritjen e *pensionit në përgjithësi*. Ndërsa sipas premtimit llogaritjet tregojnë se buxheti duhet të shtohet në funksion të rritjes deri në nivelin e 13.5 miliard lekëve, në fakt buxheti për 4 vite nuk alokoi dot më shumë se 70 përqind fonde shtesë.

Premtimet për arsimin renditen ndër sektorët që kanë një vend mjaft të madh në premtimet e partive të majta. Në fakt, kur krahasojmë vlerën e premtuar të buxhetit të llogaritur në 14.5 miliard lekë, rezulton se alokimet shtesë buxhetore, që janë bërë në 4 vite mbulojnë 11 përqind të vlerës së premtimeve.

Premtimet për infrastrukturën rrugore llogariten për një vlerë prej 75 miliard lekë, por që shumica e kësaj vlere shkon për mbulimin e kostove të prapambetura edhe pse vlera e saktë nga koalicioni partive të majta nuk njihet plotë. Vendin kryesor në gjithë këtë vlerë të premtuar e mbajnë shpenzimet për të përfunduar investimet e filluara nga qeverisja e mëparshme. Nëse shikojmë nivelin faktik të fondeve shtesë të alokuara, shikohet se përbushja me fonde është jo më shumë se 39% e vlerës së premtuar për tu shpenzuar për infrastrukturën rrugore.

Kur analizojmë premtimet për ujësjellësa dhe rrjetin e kanalizimeve llogaritjet zënë një vlerë jo të vogël në premtimet zgjedhore të partive të koalicionit (15 miliard lekë). Por, nga krahasimi me fondet e alokimeve të buxhetit për këtë sektor shikohet se është përbushur dhe tejkaluar vlera e premtuar me më shumë se 15 përqind.

Në aspektin e optimizimit të ekonomisë, premtimi me peshë për rritjen e *investimeve të huaja në ekonominë* e vendit duket se nuk ka arritur të jetë më shumë se 3.6 miliard Euro në 4 vitet e qeverisjes së PS dhe LSI edhe pse është 800 milion Euro më shumë, por që mbetet fakt se disa investime janë firmosur në fund të mandatit të qeverisjes së kaluar, të tilla si: HEC e Devoll dhe projekti TAP. Llogaritjet tona tregojnë se ato kanë një ndikim në të ardhurat e buxhetit që ka arritur deri në 7.5 miliard lekë nëpërmjet arkëtimeve të taksave të konsumit nga efekti zinxhir i qarkullimit, si dhe tatimit mbi të ardhurat, përfshirë edhe taksat kombëtare dhe ato vendore.

Politika fiskale e premtuar ka dhënë një efekt shtesë në të ardhurat e buxhetit me 63 miliard lekë. Ky kontribut, dukshëm më i madh gati 2.5 herë se qeverisja e kaluar vjen më së shumti nga efektet e taksave të konsumit, ku TVSH ka arkëtuar më shumë 15.8 miliard lekë dhe akciza ka arkëtuar 4.3 miliard lekë. Ndikim në këtë rritje të të ardhurave fiskale kanë edhe tatimet mbi të ardhurat, ku tatimi mbi fitimin ka një hyrje shtesë me 10.1 miliard lekë dhe tatimi mbi të ardhurat ka një hyrje shtesë me 3.3 miliard lekë. Nëse analizojmë tatimin mbi të ardhurat në këndvështrimin e efekteve nga aplikimi i taksës progresive, shihet se efektin më të madh e ka dhënë rritja e normës së tatimit të fitimit (nga 10% u rrit në 15%), ndërkohë që tatimi progresiv i cili u zbatua mbi pagat e sektorit privat dhe publik dha një shtesë në të hyrat buxhetore me vetëm 14 përqind më shumë se io n jëti tatim në qeverinë e kaluar. Ndërkohë, taksat nacionale dhe taksat e tjera bashkë me sigurimet shoqërore dhe shëndetësore kanë dhënë një të ardhur shtesë me 28.5 miliard lekë. Nisur nga fakti që tatimet mbi konsumin kanë një rritje të dukshme më të mirë se në qeverisjen e kaluar (+13.9 miliard lekë) edhe pse janë bërë përjashtime për TVSH dhe një ritëm rimbursimesh më i lartë, kjo tregon për një rritje të konsumit për arsye të investimeve më të mëdha, por edhe nga formalizimi i punonjësve informalë, të cilët tashmë legalizuan konsumin e tyre në ekonominë formale. Edhe për këtë qeverisje lufta ndaj informalitetit mbeti sfidë që nuk u adresua dot sipas premtimeve të dhëna bashkë me antikorrupsionin, i cili ka shënuar rritje më të madhe se në qeverinë paraardhëse.

Kostoja buxhetore e premtimeve elektorale të Qeverisë RAMA 2 (2017-2021)

Në analizën bazuar te krahasimi i kostove të premtimeve me faktin e alokimeve dhe përfitimeve shtesë nga efekti i premtimeve (Tabela 27), shihet se përrmbushja e *premtimit për punësimin* nuk ka arritur të kalojë nivelin e 40% të premtimit të PS me një rënie të mbajtjes së premtimiut në krahasim me qeverisjen e kaluar me 26 përqind. Një ndikim në këto të dhëna vjen nga efekti i pandemisë Covid-19, e cila për vitin 2020 ka stopuar punësimet sipas ritmeve të parashikuara. Por, edhe sikur të marrim në analizë vetëm dy vitet normale të qeverisjes “Rama2”, vërehet se ritmi i rritjes së punësimeve nuk mund të kalojë më shumë se niveli i përrmbushjes së premtimit te 100 mijë punonjës në 4 vite.

Kjo llogaritje vjen si verifikim i *treguesit të zhvillimit ekonomik*, i cili nuk u rrit sipas premtimeve të dhëna, por edhe te niveli i njëjtë i investimeve të huaja nëse krahasohen me qeverisjen e kaluar. Nga të dhënat e cituara në tabelat analitike të kësaj analize, rezulton se investimet e huaja për 4 vitet e qeverisjes nuk mundet të kalojnë përtej 3.9 miliard Euro. Këto investime llogaritet të kenë dhënë një efekt pozitiv në ekonomi me të paktën 7.5 miliard lekë, duke patur parasysh sektorët ku është investuar dhe efektin zinxhir në të ardhurat tatimore.

Tab.27 Qeveria “Rama 2” - 2017-2021

Nr.	– Fakti i premtimeve	Treguesit buxhetore, ekonomike e sociale
1	Premtimet per punesimin – 220 mije[1]	Gjithsej 89 mije punesime shtese[2]
2	Premtimet per mbrojtjen dhe perkujdesjen sociale –26 mld.	Gjithsej buxheti shtese 7.5 mld.Leke
3	Premtimet per bujqesine – 35 mld.	Gjithsej buxheti me pak 6.5 mld.Leke
4	Premtimet per pagat e sektorit publik – 8 mld. leke	Gjithsej buxheti shtese 4.5 mld.Leke
5	Investimet e huaja dhe ekonomia ≤ 3.9 mld. Euro	Gjithsej kontributi buxhetor 7.5 mld.Leke
6	Heqje/ulje taksash	Rezultati te ardhura me 25 mld. Leke
7	Premtimet per arsimin – 18.5 mld. Leke	Gjithsej buxheti shtese 24.5 mld.Leke
8	Premtimet per infrastrukturen rrugore ^[3] – 65 mld. Leke ^[4]	Gjithsej buxheti shtese 78 mld.Leke
9	Premtimet per energjine, UK – 15 mld. Leke	Gjithsej buxheti shtese 12 mld.Leke
	SHPENZIME BUXHETI	- 82.8 mld. Leke
	TE HYRA BUXHETI	+ 69 mld. Leke
	REZULTATI	- 13.8 mle. Leke

[1] 50 mije punonjes me pak prej pandemise ne 2020

[2] <http://www.instat.gov.al/media/7174/tregu-i-punes-2019.pdf>

[3] <https://new.financa.gov.al/wp-content/uploads/2020/01/Raporti-Paraprak-i-Permbledhur-i-koncesioneve-PPP-i-perditesuar.pdf>

[4] Pa perfshire nje pjese nga paketa investimeve 600 milione Euro per rruget

Premtimet për *mbrojtjen dhe përkujdesjen sociale* nuk kanë zënë vend më të madh se në qeverinë e kaluar në programet e qeverisë, por janë ndër premtimet që premtohet se do të alokohen 8 miliard lekë fonde shtesë. Në fakt nga matja e alokimeve të realizuara ato i kanë kushtuar buxhetit 4 vjeçar 29% përqind të kostos buxhetore së premtuar. Në këtë kategori premtimesh përfshihen edhe premtimet për pensionet, të cilat nuk arritën të përmbusheshin edhe pse ky premtim nuk është përmbushur asnjëherë nga qeveritë që ne kemi analizuar për përmbushjen e premtimeve të tyre. Në një krahasim të dy premtimeve të vitit 2017 për pensionet: (a) Paketa e solidaritetit për pensionistët 24 miliard lekë dhe (b) Rritje vjetore pensionesh dhe shpërblim fundviti nga 7-10 mijë lek, nga verifikimi i të dhënave të buxheteve 2017-2021 (ky i fundit është në zbatim) nuk rezulton përmbushja në nivelet e premtuara.

Premtimet për *bujqësinë*, si një sektori që vijon të adresohen shumë premtime dhe në fushatën zgjedhore, vërehet se edhe pse është premtuar të shpenzohen më shumë se 35 miliardë lekë shtesë, fakti i burimeve shtesë nga buxheti arrin deri në 19% të shumës së premtuar.

Premtimet për arsimin zënë një vend nga më kryesorët në premtimet e përfshira në programin qeverisës dhe vijon si pjesë e konsistencës së premtimeve të vitit 2013. Kur krahasojmë vlerën e premtuar të buxhetit të llogaritur në 18.5 miliard lekë, rezulton se alokimet shtesë faktike që janë bërë në 4 vite e tejkalojnë këtë kosto të vlerës së premtimeve me 32 përqind. Alokimet shtesë kanë kaluar në pjesë të madhe për rritjen e numrit të shkollave të arsimit parauniversitar duke qenë një sektor, ku premtimet janë përmbushur në masë më të madhe se sektorët e tjerë.

Për infrastrukturën rrugore, për mjedisin dhe turizmin nuk janë ka premtime të reja duke qenë se pas fushatës së vitit 2017 qeveria “Rama 2” shpalli paketën “1 miliard”. Ndërkohë, programi qeverisës vijon të mbulojë pjesën e shpenzimeve që janë paguar nga buxheti në vite rutinore duke e kaluar pjesëm më të madhe të kostos së infrastrukturës rrugore te sektori privat që ka nënshkruar marrëveshje partnershipi me qeverinë. Natyrisht, që kjo kosto do të mbulojë hapësira fiskale në 10-15 vitet në vijim duke mos lënë shumë për të planifikuar nga qeverisjet që do të vijnë. Megjithatë edhe pse nuk ka premtime me emërtime, vlera e premtimeve të përgjithshme, sipas analizës që ne i bëmë rezulton në 65 miliard lekë. Në fakt, aktualisht buxheti ka alokuar burime shtesë në vlerën 78 miliard lekë, por këtu përfshihen edhe kostot e inceneratorëve. Nisur nga paqartësitë dhe të dhënat jo të plota, ne nuk mundemi të bëjmë dot një krahasim të detajuar për nënkomponentët që përbëjnë infrastrukturën, por shprehemi edhe pse me rezerva, se vlerat e premtuara janë përmbushur pjesërisht me alokimet shtesë buxhetore.

Kur analizojmë premtimet për ujësjellësa dhe rrjetin e kanalizimeve llogaritjet zënë një vlerë jo të vogël në premtimet zgjedhore të partive të koalicionit (15 miliard lekë). Në fakt, nga krahasimi me fondet e alokimeve të buxhetit për këtë sektor shikohet se është përmbushur vlera e premtuar në nivelin e 80 përqind.

Politika fiskale e premtuar në analizën që ne bëmë është kufizuar në të paktën dy vite fiskalë, 2018 dhe 2019 duke marrë në konsideratë situatën e jashtëzakonshme të ndikuar prej bllokimit të ekonomisë nga pandemia. Për periudhën e analizuar rezulton se politikat e zbatuara sipas premtimeve të vitit 2017 kanë dhënë një efekt shtesë në të ardhurat e buxhetit me 6.9 miliard lekë. Ky kontribut, është ndikuar nga rritja e të ardhurave nga tatimi mbi të ardhurat personale me 9.6 miliard lekë. Në këtë rritje të lartë ka ndikuar efekti i uljes së tatimit mbi dividendin, i cili ka favorizuar pagesat nga kompanitë e mëdha

që janë rezidente në Shqipëri në kontribut vjetor prej 7.8 miliard lekë.² Kjo rritje e të hyrave nga ky tatim ka mbuluar deficitet edhe për TVSH dhe tatim fitimin. Gjithashtu edhe sigurimet shoqërore dhe shëndetësore kanë dhënë një vlerë të shtuar në buxhet me 5.3 miliard lekë.

Nëse analizojmë tatimin mbi të ardhurat personale pas më shumë se 6 vitesh nga fillimi i zbatimit të mekanizmit fiskal të taksimit progresiv shikojmë se efekti në buxhet është 16.5 miliard lekë, ku 8 miliard lekë është kontributi vetëm nga tatimi mbi pagat. Nisur nga ky fakt buxhetor, progresiviteti është bazuar dhe rënduar mbi pagat e punonjësve, ku më i rënduari është pjesa e pagave të larta nga sektori privat. Natyrshëm, që ky efekt është i rëndësishëm për të hyrat e buxhetit, por momenti që një taksë rëndon mbi një kategori apo segment taksapaguesish dhe nuk takson gjithë kategoritë e tjera nevojitet të rishikohet për një shpërndarje të re dhe të drejtë të barrës fiskale.

² <https://www.tatime.gov.al/shkarko.php?id=7511>

Kostoja e ofertave elektorale dhe tkurrja e tyre në buxhetet faktike

Premtimet e fushatave zgjedhore, si rregull i përgjithshëm janë më shumë të mundura të përmbushen nga qeveria nëse ka burimet financiare të duhura, por edhe mandatin e plotë qeverisës për të patur kohën e nevojshme në dispozicion.

Kushtet ekonomike janë ndër faktorët më të rëndësishëm në shpjegimin e ndryshimeve në rezultatet e zgjedhjeve. Qeveria që ka siguruar një rritje ekonomike të qëndrueshme për të paktën 4 vitet e qeverisjes, duke siguruar në rastin më të mirë edhe të ardhura më të larta, të cilat janë drejtpërdrejt të rëndësishme për t'u përmbushur premtimet do të japë direkt efekt në rritjen e shpenzimeve ose uljen e taksave, ku indirekt do të përmbushë edhe masat rregullatore që ka premtuar. Ashtu si të ardhurat, koha është një element që përmirësohet direkt nga aftësia e qeverive për të kryer gjërat. Në rastin kur qeveritë kanë kohë të mjaftueshme përtej mandatit 4 vjeçar kjo është koha e mjaftueshme për të patur një besueshmëri më të lartë të votuesit.

Nga njëra anë, mund të jetë më e vështirë për t'u përmbushur më shumë sesa më pak premtime. Nga ana tjetër, një numër i madh premtimesh mund të tregojë se partia është më e përqendruar në premtime si pjesë e zgjedhjeve dhe qeverisë së saj, fakt që mund të nënkuptojë një gjasë më të lartë të nivelit të përmbushjes.

Premtimet që kanë një gjasë të ulët për t'u përmbushur krijojnë hapësirë për negociatën në bisedimet e partive të koalicionit. Premtime të tilla gjithashtu shërbejnë për të sinjalizuar përkushtimin ndaj mbështetësve kryesorë.

Ofertat elektorale, sipas viteve kur janë zhvilluar fushatat zgjedhore kanë një dinamikë ndryshimi, si përta i përket sektorëve në të cilat janë orientuar, por mbi të gjitha kostot e premtimeve.

Në Grafikon 7 shikohet se efekti i premtimeve në të hyrat buxhetore, të cilat vijnë nga llogaritja e efekteve fiskale të premtimeve për shkurtime taksash dhe tarifash janë në nivele pritshmërie të përafërt nga secila parti politike. Shmangie nga mesatarja e llogaritjeve bëjnë premtimet e PS në vitin 2017, të cilat tregojnë një efekt në rritje në më shumë se dy herë nga tendenca mbi 10 vjeçare e efekteve fiskale shtesë në buxhetet e shtetit 2009-2017. Ndikimi në këtë efekt ndryshe vjen nga premtimet për rritje ekonomike dhe investime të huaja.

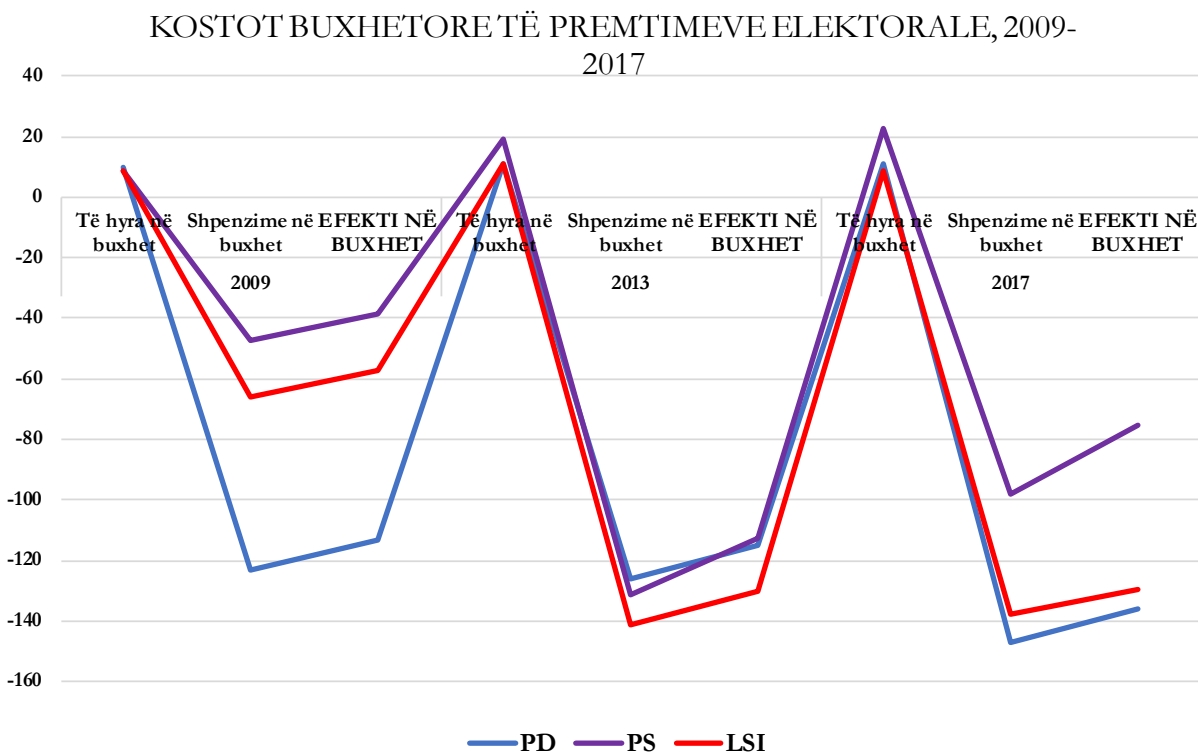
Në analizën e llogaritjeve të shpenzimeve shtesë, si efekt i premtimeve zgjedhore shikohet një nivel i përafërt midis PD dhe LSI³ në nivele që e ngarkojnë buxhetin me të paktën 1 miliard Euro më shumë ($\pm 35\%$) nga sa llogaritet për vite normale. Në këtë drejtim, PS konstatohet që ka një paketë

³ përveç vitit 2009, ku premtimet e LSI kanë një kufizim në vlerat e premtuara duke ngjasuar me PS

premtimesh më të kufizuar. Përveç vitit 2013, ku PS ka shtuar dozën e premtimeve me përmbajtje buxhetore në nivele të njëjta me PD dhe LSI, në dy fushatat e tjera zgjedhore (2009 dhe 2017) është në nivele që e rëndojnë buxhetin nga 15% deri 30%.

Kostot ndaj buxhetit edhe pse janë një mesatare vjetore, janë pasqyrim i efektit të premtimeve, por që në fakt nëse do të llogariteshin për 4 vite duke pasur parasysh se intensiteti i premtimeve nuk mbyllet brenda vitit do të rezultojnë jo vetëm të papërballueshme nga buxheti i shtetit, por edhe jashtë çdo mundësie në rastin më të mirë të investimeve të huaja, por edhe zhvillimit të brendshëm të ekonomisë dhe performancës pozitive të taksave.

Grafik 7

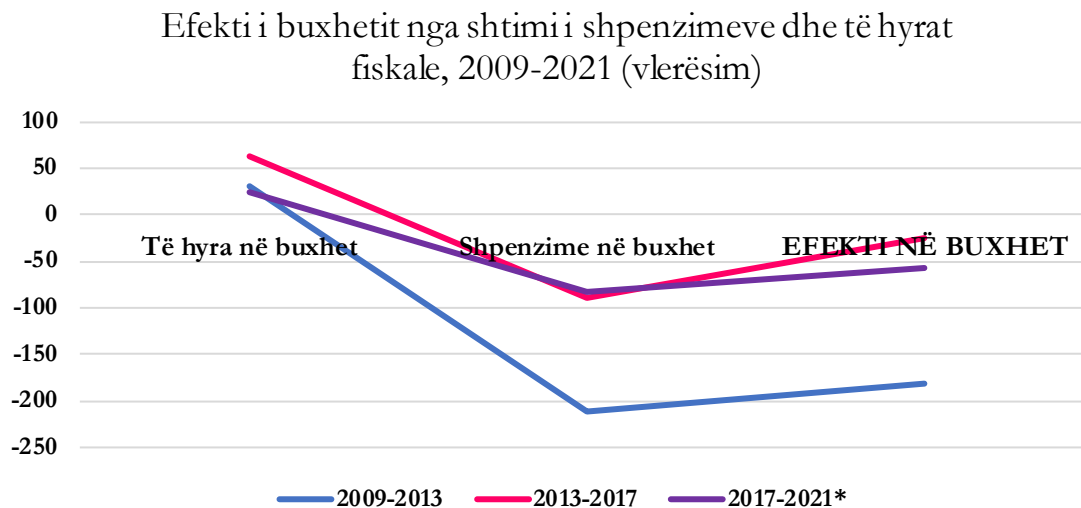

Nëse shikojmë efektin real në buxhet nga ndikimi i premtimeve zgjedhore, te Grafiki 8 shihet se:

- qeverisja në vitet 2009 – 2013 ka një nivel shpenzimesh shtesë shumë të lartë se qeverisjet në vijim, ku shkak kryesor janë shpenzimet në infrastrukturën rrugore, por edhe vijimësia me investimet e tjera kapitale dhe ato operacionale. Nisur nga niveli i lartë i shpenzimeve ka edhe një rezultat të thellë negativ, i cili ka ndikuar në rritjen e borxhit publik nëse karhasohet me fillimin e mandatit qeverisës.
- qeverisja në vitet 2013-2017 ka një reflektim në shtesën e nivelit të shpenzimeve si rrjedhojë e premtimeve afër 90% më të ulët se qeverisja paraardhëse dhe me një ndikim më të ulët në rezultatin financiar, ashtu si shihet edhe në grafik.

- qeverisja në vitet 2017 – 2021⁴ ka ruajtur nivel të afërt shpenzimesh shtesë si efekt i premtimeve të fushatës 2017, por me një rezultat më negative, krahasuar me qeverisjen paraardhëse, për arsye të një performance 2.3 herë më të ulët të të hyrave, e cila ka ndikuar direkt në këtë rezultat negativ.

Grafik 8

* llogaritjet janë vlerësime për 2021

Kur ballafaqojmë përlllogaritjet e efekteve buxhetore dhe fiskale të premtimeve zgjedhore me vlerat e zbatuara nga buxhetet e secilës qeverisje, sipas Grafikut 9 vërehet një ndryshim midis tyre.

Realizimi faktik i buxheteve, sipas tri qeverive që kanë marrë mandatin qeverisës, rezultojnë se:

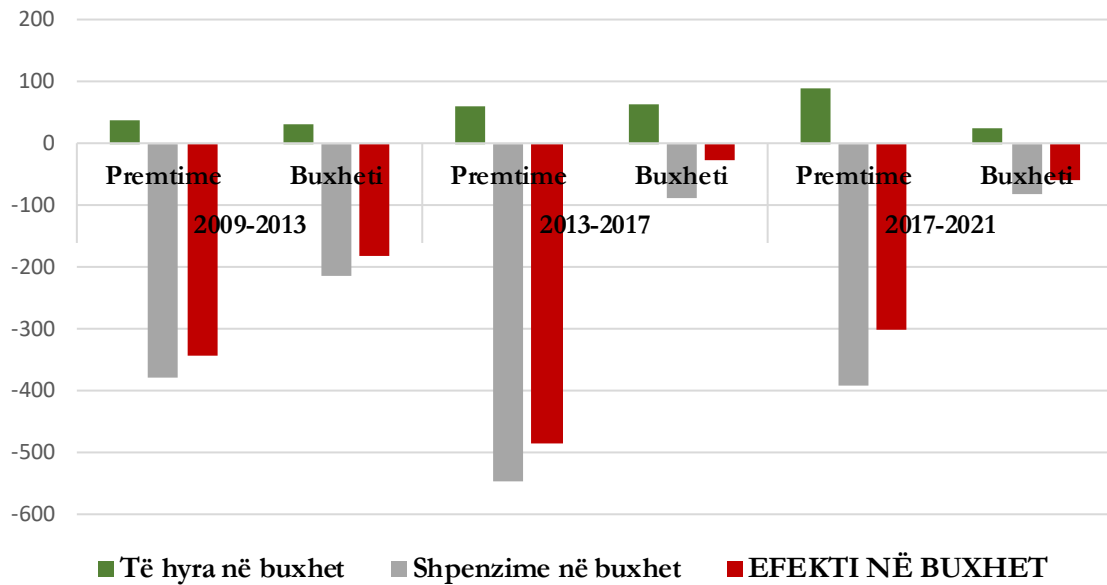
- qeverisja midis PD dhe LSI edhe pse ka përfshirë 61% të premtimeve të fushatës 2009 për të dyja partitë e koalicionit ka një efekt real buxhetor për të hyrat, që arrin sa 79% e premtimeve. Për shpenzimet shtesë, ka një zbatim sa 56% e kostove të premtuara nga buxheti.
- qeverisja midis PS dhe LSI edhe pse ka përfshirë 63% të premtimeve të fushatës 2013 për të dyja partitë e koalicionit ka një efekt real buxhetor për të hyrat, që tejkalon me 15% llogaritjet sipas premtimeve. Për shpenzimet shtesë, ka një zbatim nga buxheti sa 32% e kostove të premtuara.
- qeverisja e PS edhe pse ka përfshirë një numër rekord në nivelin e 93% të premtimeve të fushatës 2017 ka një efekt real buxhetor për të hyrat, që arrin sa 28% e llogaritjeve sipas premtimeve. Për shpenzimet shtesë, ka një zbatim nga buxheti sa 24% e kostove të premtuara.

Nëse analizojmë tendencën e premtimeve për të hyrat dhe shpenzimet, si efekt shtesë i bazuar te premtimet zgjedhore, shikohet se më pranë zbatimit të buxheteve faktike në reflektim të llogaritjeve elektorale është qeverisja e vitit 2009-2013, veçanërisht për shpenzimet e alokuara. Ndërkohë, për të hyrat e llogaritura si efekte nga premtimet elektorale në krahasim me administrimin real të tyre qeverisja 2013-2017 është ajo, e cila tregon madje për një performancë më të mirë se vetë llogaritjet.

⁴ Viti 2021 bazohet mbi të dhënat e parashikuara sipas PBA 2021-2023

Grafik 9

Kostot e premtimeve dhe buxheti zbatuar sipas premtimeve, 2009-2021

Por duhet të theksojmë se në analizën e qeverisë 2017-2021 ka nevojë të shihet me kufizime si përsa i përket periudhës së vitit 2020 (për arsye të pandemisë) dhe vitit 2021, i cili është në fillimet e zbatimit, por edhe për arsye objektive të ndikimit të buxhetit direkt nga efekti i katastrofës natyrore në fund të 2019.

Megjithatë, nga analizat paraprake të buxhetit, rezulton se ndikimi negativ në buxhetin 2020 për të hyrat është minus 6.5% (krahasuar me 2019) dhe për shpenzimet është minus 9.1% (krahasuar me 2019), fakt që tregon se performanca e buxhetit duhet analizuar më thellë për të parë realisht ndikimet dhe efektet.

KOSTOJA

BUXHETORE

E

PREMTIMEVE

ELEKTORALE DHE

QEVERISJEVE NË

2009 - 2021